

Perlak: ...eta bestelako distirak ere

Sarritan izaten da esparru jakin batean gauzak gertatzen ari direla, are, eremu horretan, nolabait esateko, mugimenduak badaramala dagoeneko boladatxo bat martxan, ereindako hazietatik ernalduak direla jada lehendabiziko kimuak, baina kanpoan gaudenok ez garela egoste-prozesu horretaz guztiaz jabetzen harik eta begien bistako gertakari nagusiren batekin, zuhaitz deigarriren batekin tupustean topo egin arte. Sentipen horixe izan dut bueltaka aurtan, batez ere uda partetik aurrera, euskarazko zinemaz pentsatzean. Irailaz geroztik askori egokitu baitzaigu, parez pare, gailur ikusgarria, edo naturaren metafora apur bat aldatuta, hain eskura datorkidanez, lore-sorta lurrintsu eta ukaezina, Joxe Mari Goenaga eta Jon Garañoren filma, jakina.

Uztailean jakin genuen Donostiako Zinemaldiko Sail Ofizialean lehiatuko zela zinemagile-parearen bigarren film luzea. Hirurogeita bi urtean bigarrenez hautatu zuten epaimahaikideek euskarazko lan bat, eta estreinaldiaren ostean txaloak oro jaso zituenean, paparra atera genuen harro: noski baietz! Bejondeiela! 2014ari buruzko kronika kultural batek ezin zuen, hortaz, inondik inora bazter utzi mugarria, gertaera zehatz eta neurgarrika joaten baikara geure historiak eraikiz. Datuak eskatzen du, edonola ere, analisisa barnerago sakontzea, apur bat besterik ez bada ere, eta landare distirantaren inguruko beste ernamuin ezkutuagoak agerraraztea.

Horrexegatik, hitz egin nahi dut, adibidez, aurtan ezagutu dudan Txintxua Films ekoiztetxeaz, eta etxe horren eskutik bere film labur ederrak kaleratu dituen Asier Altunaren obraz. *Soroa* izenekoa da berriena, baina nik hitz egin nahi

dut, adibidez, zinema-aste donostiarraren aitzakian ikusteko parada izan nuen *Zela Trovke* hunkigarriaz, beste artista euskaldun bat baitu ardatz, Maite Larburu musikaria, eta kantu ikaragarri potente bat baitu izenburu, belarra moztetik itzul-tzean senarra akabatzen duen emakumearen orroa, eslovakie-raz. Estetikoki ikaragarri dotorea, begi-belarrientzat gozamen hutsa, amaieran leherketa eta zimikoa barren-barrean.

Tokiak: berziklatzea badelako bidea

Nolabaiteko boom bat izan liteke hau ere, aurreko atalean azaldutakoaren haritik. 2014ak ikusi ditu jaiotzen produktu kulturalak eskaintzetik harago doazen dendak, kulturgune bilakatutako merkatuak. Sarritan idatzi dugu, aurtengo albisteetan, Iruñeko Katakrakez, Garoa zarauztarreko paperezko kontzertuez eta Gipuzkoako hiribururako jauziaz, eta KaXildaren reentréaz. Beste bi tokitan ipini nahi nuke, hortaz, fokua.

Hasteko, Okela Sormen Lantegiak apirilean zabaldu zituen atea, Bilboko San Frantzisko auzoan. Harategi bat hartu eta berziklatu, eraberritu egin dute lantegiaren hiru sustatzaileek, Arte Ederretan lizentziatuak denak. Karrera amaitu ostean arte plastikoen munduan dabiltzan Euskal Herriko artistek ez dutela non batu, non eztabaidatu, non erakutsi..., horixe zuten kezka guztiek, eta horrexek akuilatuta ipini zuten proiektua martxan. Hain justu ere, harategi artistikoa zabaldu bezain pronto Artisten Meeting Point ekimen jarraitua estreinatu zuten, artisten elkargunea alegia, non gai baten bueltan biltzen diren lau autore, eta gaiari buruzko obrak aurkezten dituzten. Lurraldetasuna, gorputza eta prozesuak izan dituzte orain arte jomuga. Halaber, urtearen hondarrean aurkeztu zuten okelatarrek beraien Euskal Herriko Artisten Mapa, komunitatea trinkotzea eta eraginkortzea helburu, beti.

Bigarrenik, martxotik ekainera, musika-areto bihurtutako fabrika huts batek goxatu zizkigun igande euritsuak Deba bailarako askori, Berreibar ekimen kulturalakoek atondutako

Bektokixak, hain zuzen. Eibarren du oinarria talde eragileak, Eibarren, industriak sakon eta errotik zeharkatutako herrian, hainbat eta hainbat lantegi erabilgarri alferrik galtzen ari diren lekuan. Horietako batzuk, behintzat, berpizteko lan eskerengan jardun dute berreibartarrek zorrotz, eta kontzertuak ez ezik, antzezlanak eta erakusketak antolatu dituzte, eta baita interbentzioak ere, akaso ezagunena, Erb Mon artistak eta Harkaitz Cano idazleak aurrera eramandako grafiti literarioa.

Bide bakarra den esatera ez naiz ausartuko, baina, bai, gero, berziklatzea badela xendra emankorra. Burutsua, egingarria eta beharrezkoa.

Zubiak: zahar eta berri

Literatur itzulpengintzak gurean utzi duen uztaz ere esan nahi nituzke pare bat hitz, aurtengoan ere ez baita makala izan mundu zabaleko letrak euskarara aldatzen dituztenen jarduna. Hamaika itzulpen argitaratu dituzte, guztiak batuta, Pasazaitek, Denonarteanek, Igelak, Txalapartak, Edo!-k, Elkarrek, Susak eta Meettokek. Gainera, EIZIEk sustatu Literatura Unibertsala bildumako lau ale berri ere baditugu esku artean. Ezer berririk ez, finean, aspalditik ari baita gogoz lanean itzulpengintzaren inguruko jendea. Dena dela, azkenaldian izan da loraldi bat, eta aurtengoan bereziki ozen aditu dut hainbat esparrutatik iritsitako errekonozimendua.

Irudi orokorretik kasu zehatzetara joan nahi nuke orain. Kataluniako agenda politikoak etengabe ekialdera begira izan gaituen honetan, Gure Esku Dagoren bidea milakak hezurramitu dutenean, Madrildik pasatzen ez diren zubiekin akordatu naiz ni. Martxoan iritsi baitzitzaizkigun ekialdetik Quim Monzó, Imma Monsó, Empar Moliner, Sergi Pàmies eta Francesc Serésen ipuinak (Gerardo Markuletak itzuliak), eta ekainean, ostera, mendebaldetik Iolanda Zúñigaren kontakizun llabur-llaburrak (Iñigo Roquek itzuliak). Denak ere Pasazaite argialetxearen eskutik, eta, guztion pozerako,

zubiak sendotu ditu autoreen presentziak gurean, aurkezpen-biratxoak egin dituzte-eta bai Zúñigak eta bai Seréseak.

Alderantzizko bidea ere egin du Joseba Sarrionandiaren lanak, *Jo no sóc d'aquí* bilakatu baitzen *Ni ez naiz hemengoa* irailean, Ainara Munt eta Maria Colerak lau eskutara egin lanari esker. Zer dakargun ez ezik, zer daroagun inportantea dela esaten daramate askok mordoxka bat urte, eta euskarariko itzulpen-politikak ezartzean, diru-laguntzak ematean, ez legoke sobera gakoak eta arrazoiak eztabaidatzea: zer esportatu nahi dugun, zer egilek egiten duen zer ekarpen gaur egungo Euskal Herriari buruz, gure ereduko, bizimoldeko, pentsamenduko, poetikako zer izan daitekeen esanguratsua edo erabilgarria gure hizkuntzatik harago.

Azkenik, ezin ahaztu, itzulpengintzan indartsu hasi berri direnekin batera, hogeita bost urtez jo eta su jardun duten beteranoak; ari naiz, noski, Igela argitaletxearen urteurrenaz. Mende laurdenez aritu baitira tai gabe hango eta hemengo autoreak euskarara aldatzen, nobela beltzari arreta berezia eskainiz. Gogokoenetako batzuk aipatzearren, Agatha Christie, Natalia Ginzburg, Mohammed Xukri eta Raymond Chandlerren harribitxiak oparitu dizkigute. 2014ko Nobel sari Patrick Modianoaren piezarik ere badute katalogoan. Iparrorratz eta eredu izan da Igela, literaturzaleentzat opari eta aberasgarri. Bizi bedi.

Eztabaidak: akabatu eusnoba eta arrakalatu heteroaraua

Azken aurren, aipatu nahi nituzke egitate ukigarriekin bainoago iritzi-truke eta gogoetarekin lotuago dauden pare bat afera, batak bete-betean harrapatzen baitu bizitza kulturala, eta besteak egiturazko gai bat ekarri duelako erdigunera, orain arte nahikoa esan gabe joan dena.

Iazko abenduan Maite Arroitauregi *Mursego*-k *Eusnoba* izeneko kantua eman zuen ezagutzera; bertan kutsu

umoretsuz kritikatzan zituen euskal elite kulturalako kideak, eta baita bataiatu ere, ikaragarri zabaldu den izen horrekin. Piztu zuen polemika, bateko eta besteko, nahiz eta esango nukeen tabernako mailan geratu zela gehienbat, harekiko edo beste honekiko ezinikusi edo zaletasunetan, eta ez zuela ekarri mikroelite zehatz horrek eragiten dituen aje eta mikrozapalkuntzei buruzko analisi zorrotzik. Seguru asko, kantuaeren beraren pretentsioa ez zen hori.

Edonola ere, bueltan dira gaiaren oihartzunak, giro eusnabetan azkar-azkar zabaldu den liburu bati esker, alegia, Víctor Lenore musika-kazetariak urrian kaleratu zuena, eta, oro har, hipster kulturari gogor egiten diona kontra. Ez dut epaituko Lenoreren iritzi eta ondorioak pertinenteak diren ala ez, konbentzigarriki argudiatu dituen ala ez. Badago gurean zer esana, zer autokritikatua eta zer pentsatua elite kulturalerantz, eta, ez dut errealitate estatala ukatuko, Lenoreren gakoak baliagarri suerta daitezke. Hala ere, emankorra goa neritzonek, urte berrian, gaiari heltzen badiogu gure koordenatu zehatz eta partikularretatik abiatuta.

Bigarren gaia kronika honen lehenengo atalean ere sarnezakeen, dokumental batek hauspotu baitu heteroaraia zailantzan jartzeari buruzko eztabaida; edonola ere, hein handi batean, Topatu Gazte Proiektu Komunikatiboak eta Euskal Herriko Bilgune Feministak planteatu hausnarketa harago doa, eta, hein handi batean, *Arrakala. Zirrikitu bat haitzean* obra bera kontua jorratzen hasteko heldulekua izan da, ezer baino gehiago. Ekainean aurkeztu zuten lan horrek asmo du gure gizartea alderik alde zeharkatzen eta gobernatzen duen heteroaraia ikusgarri egin eta auzitan jartzea, eta, alafede, hasi du bidea.

Dokumentala osatzeko hamalau pertsona elkarriketatu zituzten, diskurtso teorikoa aztertu baino, bizipenetatik diskuzionatuko zutenak nola eragiten digun erregimen hain zurrin horrek. Tartean militanteak, idazleak, artistak eta irakasleak. Dokumentala bera bezain garrantzitsua da proiektuaren webgunean eskuragai dagoen material joria: hasteko,

elkarrizketa guztiak daude, osorik; baita hainbat artistak beren-beregi egindako irudi eta testuak; eta, jakina, tailerretan balia daitezkeen galdetegi- eta ariketa-ereduak.

Heteroarauak dena hartzen eta blaitzen duenez, baita kultura ere, etorkizuna pentsatzeko ezinbesteko gakoak dakartzkigute arrakalek.

Erabakiak

Ez nuke kronika hau bukatu nahi, labur-labur besterik ez bada ere, hona aldatu gabe gure egoera nazional-politiko-linguistiko-kultural arantzatsuaren isla, erakusgarri edo sintoma izan daitezkeen hiru erabaki. Kasu honetan, zure gogoetarako bazka, irakurle. Baga, Kaskaroteneari argindarra kendu zioten azaroan, Guy Poulou auzapezaren aginduz: Ziburuko ikastola bizitzen ari den kinka larriaren kapitulu berriena. Biga, Eusko Jaurlaritzak diru-laguntzak murriztu dizkie hainbat euskarazko hedabideri; nabarmen kaltetua izan da *Berria* euskara hutsezko kazeta. Higa, Egunkaria auzia bukatu da, bazen garaia. Albiste pozgarria, berehalako ifrentzua duena, ordea: lehenik eta behin, auzia ez zen sekula hasi behar, eta, gainera, 18/98 makrosumarioan atxilotutako hainbat *Egin*-eko kidek espetxean jarraitzen dute oraindik. 🍷